

1812-2012 BASARABIA ȘI IAR BASARABIA!

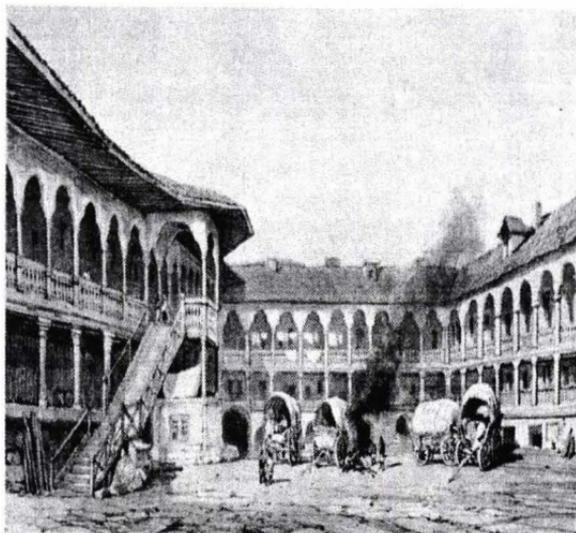
Oameni de stat și militari de elită, scriitori și diplomați, istorici și geopoliticieni, ziariști de imens prestigiu și autoritate morală, dintre care-i reținem în prima ordine pe M. Eminescu sau N. Iorga, pe M. Kogălniceanu, I.I. C. Brătianu sau N. Titulescu, pe S. Mehedinți, Pamfil Șeicaru sau Emil Cioran, s-au exprimat adeseori și în mod categoric în sensul că, pentru ultimele trei veacuri ale istoriei naționale, a funcționat cu putere de lege acest blestem neiertător în privința poziției noastre geopolitice: Românii și România s-au aflat „*prea aproape de Rusia și prea departe de Dumnezeu*”. Sub acest aspect, câteva date s-au impus ca puncte de referință, nu numai pentru evoluția/involuția raporturilor româno-ruse ori sovietice, ci și pe planul istoriei Europei de Sud-Est sau continentale, chiar universale.

Să reținem, în context, **anul 1711**, când rușii și Petru cel Mare au depășit granița de apus, despărțind Imperiul de Moldova pe Nistru, angajând, avându-l alături pe Dimitrie Cantemir, domnul Moldovei, bătălia cu turcii de la Stănilești (iulie 1711), pierdută în câteva zile. În consecință, Cantemir fu silit să se retragă în Rusia, dar nu putem neglija că, anterior confruntării de la Stănilești, domnul Moldovei a fost acela care a redactat integral textul Tratatului de alianță cu Petru cel Mare, ce avea să fie semnat la Luțk în 13/24 aprilie 1711. Fapt cardinal în desfășurările istorice, Cantemir, în spiritul „străvechilor legi” ale Țării Moldovei, dar prevăzător la maximum, a inclus în Tratat respectul integrității teritoriului Moldovei, ale cărei fruntarii au fost stabilite cu precizie în toate direcțiile, **inclusiv, dacă nu cumva în rândul întâi, spre Est, pe Nistru**. Drept care, articolul 11 prevedea fără rezerve că: „*Pământurile Principatului Moldovei, după vechea hotărânicie moldovenească, asupra cărora domnul va avea drept de stăpânire, sunt cele cuprinse între râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea, granițele Țării Muntenesti și ale Transilvaniei și marginile Poloniei, după delimitările făcute cu acele țări*”. Este lipsit de orice îndoială că, având în seamă evoluțiile ulterioare, linia româno-rusă pe Nistru impusă de Cantemir la 1711 prezintă din toate punctele de vedere o relevanță cu adevărat istorică.

---

* Centrul de Istorie și Civilizație Europeană Iași; e-mail: ghbuzatu@yahoo.com.

Cu atât mai mult cu cât, după exact un secol, mai precis în anul 1812, Rusia Imperială reușește, în urma unui război epuizant de șase ani cu Turcia, să-i impună acesteia în ultimul moment, atunci când se afla chiar în preajma campaniei lui Napoleon până la Moscova, **Tratatul de Pace de la București (16/28 mai)**. Și în raport cu care granița apuseană a Imperiului de la Răsărit a fost împinsă mai departe spre Vest, în detrimentul Moldovei, din trupul căreia a rupt teritoriul dintre Nistru și Prut, denumit integral, în cursul dar mai ales în urma faptelor survenite, **Basarabia**.

Hanul lui Manuc - locul în care a fost semnată pacea din 1812

Imperiul Otoman, ca putere suzerană, nu era nicicum îndreptățit să cedeze ceva din teritoriile Moldovei și Țării Românești, care, nefiind provincii turcești, nu puteau fi - integral sau parțial - transmise și pe care, totuși, le negociase anterior anului 1812 cu Rusia, care le pretinsese pe ambele provincii. Numai iminenta campanie a lui Napoleon a determinat Petersburgul să-și modereze cererile, astfel că Imperiul Rus, prin mijlocirea Marii Britanii la Poartă, prin trădarea diplomatului turc care a condus tratativele, ulterior executat, prin cumpărarea boierilor localnici și a domnului Moldovei, deja deposedată la 1774 de Bucovina, a ocupat întreg teritoriul dintre Prut și Nistru. Basarabia a devenit gubernie, fiind supusă unui intens proces de rusificare, înfăptuit metodic în răstimp de mai mult de un secol. În acest sens, articolele IV și V ale Tratatului ruso-turc din **16/28 mai 1812** delimitau cu precizie concesiile admise pe seama Moldovei: „Art. IV: Prutul, de unde acest râu pătrunde în Moldova, până la vărsarea lui în Dunăre, apoi din acest loc malul stâng al acestui fluviu până la Chilia

și la vărsarea sa în Marea Neagră, vor forma hotarul celor două Imperii: Rusia și Turcia. Art. V: Partea din Moldova așezată pe malul drept al Prutului este părăsită și dată Sublimei Porți, iar Înalta Poartă lasă Curții Imperiale a Rusiei pământurile din stânga Prutului, împreună cu toate fortărețele, orașele și localitățile care se găsesc acolo, precum și jumătate din râul Prut, care formează frontiera dintre cele două Imperii". Pentru Rusia, Tratatul de la București a marcat un mare succes, în vreme ce pentru Moldova - un dezastru, soldat cu pierderea unui teritoriu de peste 45 600 km² și a 482 630 de locuitori, 5 cetăți, 17 orașe și aproximativ 700 de sate. După o sută de ani de la consumarea tragicului eveniment, care a divizat și o națiune în plin proces de constituire, incomparabilul nostru istoric care a fost **Nicolae Iorga** a consemnat: „Am știut noi toți, cel de sus ca și cel de jos - afară de câteva uscături trândave, care se laudă cu stearpa lor mărire - cel bogat ca și cel sărac, cel cu învățatură din carte și cel cu înțelepciune din viață, am știut să ni arătăm, cuviincios și liniștit, dar hotărât și puternic, jalea pentru că, acuma o sută de ani, rusul, biruitor asupra turcului, a rupt și a tras la dânsul jumătate din vechea noastră Moldovă". Și, tot atunci, același Nicolae Iorga, într-un alt studiu remarcabil, înregistra cu tristețe dar și cu încredere în viitorul ce avea să survină la **27 martie/9 aprilie 1918**, atunci când Sfatul Țării de la Chișinău avea să voteze Unirea Basarabiei cu Țara-Mamă: „...La Pacea din București, deci, Rusia, care nu purta război cu noi, Rusia ai cărui ostași fuseseră primiți totdeauna bine la noi, în țară ospitalieră, primiți cu crucea și Evanghelia de clerici, poate și pentru a se aminti astfel acestor vânători de pământ străin dreptatea și crățarea creștinească, ni-a luat Basarabia pentru că avuse o socoteală cu Turcia. Crezuse că poate opri amândouă țerile românești întregi, cu binecuvântarea lui Napoleon I, care numai Dumnezeu știe de câte ori ne-a dat și unora și altora: au fost câțiva ani când numele Împăratului Alexandru Pavlovici, și nu al unor voievozi români, a fost pomenit la liturghie și scris deasupra ușii bisericilor ce se ridicau. Francezii pătrunseră însă în Rusia, și atunci vecinii se mulțămără și cu o pradă mai mică. Trădarea fanariotului Moruzi din neam de domn român i-a ajutat la aceasta. Rușii vor serba ca o zi de bucurie centenarul anexării. Noi va trebui să o comemorăm ca o zi de durere și ca o zi de trezire a speranțelor pe care le dă totdeauna dreptul veșnic, care nu poate fi învins, nici cucerit". Pentru ca, în cuvântarea ținută la București în 16 mai 1912, cel care avea să fie proclamat Apostolul Unirii tuturor Românilor se socotea îndreptățit să dea asigurări în privința „secolului pierdut” în urma raptului Basarabiei:

„Ne-am simțit un popor, un singur popor. Și furia urgiei din urmă ne mână pe toți iute către limanul dreptului îndeplinit, al dreptății săvârșite”.

Marea Unire din 1918 a reprezentat incontestabil cel mai seamă act din întreaga existență a poporului român. S-au pronunțat în această privință **Nicolae Iorga, Gh. I. Brătianu, David Prodan, Ștefan Pascu și Constantin C. Giurescu.**

Din nefericire, **România Mare**, datorită unor condiții interne și internaționale adverse, n-a depășit condițiile unei existențe de 22 de ani. S-a prăbușit, mai ales, în urma acțiunilor imperialismelor mari și mici, vecine ori nevecine. Nefiind defel straniu ca faptele să se fi declanșat, în situația în care locul Rusiei Țarilor a fost preluat de U.R.S.S., **tot pentru chestiunea Basarabiei**, marcată de câteva momente decisive intervenite în istoria celui de-al Doilea Război Mondial, așa precum: **23 august 1939, 26-28 iunie 1940, 22 iunie 1941 și 23 august 1944.**

Dintr-un atare complex de procese și fapte istorice, reținem în mod deosebit:

1. Fără îndoială că, într-un moment de vârf al mariajului sovieto-german inaugurat de Pactul din 23 august 1939 și într-un punct de cotitură al primului an al conflagrației mondiale din 1939-1945 (prăbușirea Franței), agresiunea „pașnică” a U.R.S.S. la 26-28 iunie 1940 împotriva statului român, soldată cu ocuparea Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța, a detonat procesul **prăbușirii României Mari**, după numai 22 de ani de existență. Provinciilor istorice menționate le-au succedat curând Nord-Vestul Transilvaniei și Cadrilaterul, subjugate de Ungaria și, respectiv, Bulgaria, iar, dacă pierderile s-au limitat la „atăta”, reprezentând însă câte 1/3 din teritoriul și populația României¹, faptul s-a datorat esențialmente lui Adolf Hitler, care, atunci și ulterior, mai ales în noiembrie 1940, la Berlin, a reușit să stăvilească zelul expansionist spre Sud-Estul Europei al lui V.M. Molotov, șeful Consiliului Comisarilor Poporului și al diplomației sovietice, emisarul preferat al liderului roșu de la Kremlin, I.V. Stalin. Pe atunci, Adolf Hitler, se știe, a beneficiat consistent de suportul desăvârșit și eficace al generalului Ion Antonescu, Conducătorul României și șeful cabinetului de la București care s-a angajat din primul moment al guvernării, în septembrie 1940, să repare nedreptățile de la Răsărit. În atare condiții, în funcție de amploarea pierderilor teritoriale și materiale intervenite, de grozăvia dramei a milioane de cetățeni, în marea lor majoritate români, precum și în dependență de derularea însăși a evenimentelor sau de

---

¹ Mai precis: 99 926 km² și 6 829 547 locuitori, în marea lor majoritate, români (Gh. Buzatu, *România și Marile Puteri*, București, Ed. Enciclopedică, 2003, p. 107-108).

consecințele lor vaste și profunde, departe străbătătoare în timp, unele nefiind nici până astăzi stinse ori corectate, 1940 a ajuns să se confunde dintru bun început cu **anii fatidici ai trecutului nostru, netăgăduit unul dintre cei mai sumbri ai întregii istorii naționale.**

Este bine să reținem, în context, că Pamfil Șeicaru, renumitul ziarist, dublat de istoricul ce s-a afirmat, adeseori a comentat și a respins categoric, în țară ori după 1944 în exil, pierderea Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța, **cedarea lor fără luptă** de către regimul regelui Carol al II-lea², ceea ce a constituit ulterior un „model”, din care aveau să rezulte *capitularea = trădarea* de la 23 august 1944, când „*statul român s-a prăbușit*”. Pentru a conchide că „*tot ce s-a abătut, după 23 august (1944 - n.n.), asupra nenorocitei noastre patrii era virtual cuprins în actul loviturii de stat*”³.

2. *Momentul ales de Kremlin pentru a prezenta oficial României cererile ultimative privind cedarea neîntârziată și integrală a Basarabiei și Bucovinei a fost extrem de atent ales*⁴. Mai precis, era chiar a doua zi după capitularea la 22 iunie 1940 a Franței, aliatul nr. 1 al României în Europa, la 22 iunie 1940, când V.M. Molotov a socotit necesar să-l convoace pe ambasadorul german la Moscova, contele Friedrich von der Schulenburg, pentru a-i aduce la cunoștință că U.R.S.S. se decisese ca, potrivit paragrafului 3 din Protocolul auxiliar secret al Pactului de neagresiune din 23 august 1939, să se adreseze Bucureștilor pentru a impune „soluționarea” problemelor Basarabiei și Bucovinei. Dând asigurări că guvernul sovietic va face tot posibilul pentru a „*proteja interesele germane în România*”, Molotov și-a exprimat convingerea că Reichul „*nu se va opune desfășurării acțiunii sovietice, ci o va susține*”. Inițiativa sovietică a provocat iritare la Berlin. Nu era vorba numai de condițiile în care Kremlinul provocase criza, ci și de faptul că pretențiile sovietice excedau înțelegerii Molotov-von Ribbentrop din noaptea de 23/24 august 1939. Ministrul de Externe al Reichului a întocmit un memorandum special pentru A. Hitler, precizând limitele negocierilor cu Molotov la semnarea pactului de neagresiune, mai precis: acord în privința includerii Basarabiei în „*sfera de interes*” a U.R.S.S., dar nimic despre Bucovina. În consecință, Hitler, bine informat, „*a tunat și a fulgerat*” contra lui Stalin, care-și încălca propriile angajamente asumate⁵. Ceea ce l-a determinat pe

---

² Vezi Pamfil Șeicaru, *Construcții pe nisip. Politica aistorică*, Madrid, 1972; idem, *Scrieri din exil*, 2 vol., București, 2002.

³ Idem, *Scrieri*, vol. 3, București, Ed. Victor Frunză, 2003, p. 215.

⁴ Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX (1918-1948)*, București, Ed. Paideia, 1999, p. 380-381.

⁵ *Ibidem*.

Führer ca, de îndată după încheierea campaniei din Vest și, deși Marea Britanie nu fusese subjucată, să se gândească la o expediție punitivă contra U.R.S.S. Soluția preconizată reprezenta, oricum, o chestiune de timp, astfel că planificarea operațiunii în Est a debutat practic la confluența lunilor iunie-iulie 1940, planul operațiunii „Barbarossa” (atacul prin surpriză a U.R.S.S.) fiind apoi întocmit și avizat de A. Hitler personal la 18 decembrie 1940. În consecință, la 25 iunie 1940, Joachim von Ribbentrop, ministrul de Externe al Germaniei, l-a împuternicit pe contele von der Schulenburg să-i afirme lui Molotov „consecvența” Reichului în îndeplinirea angajamentelor asumate prin protocolul adițional secret din 23 august 1939 în privința Basarabiei; cât privea revendicarea Bucovinei de către U.R.S.S., aceasta constituia „o noutate”. Condițiile erau întrunite pentru o nouă întrevvedere Molotov-von der Schulenburg, tot la 25 iunie 1940, un prilej de reverificare a punctelor de vedere, inclusiv despre Bucovina. U.R.S.S. a reafirmat recunoașterea „intereselor Germaniei față de chestiunile economice ale României”, dar nu putea admite „tărăgănarea” de către București a diferendului teritorial legat de Basarabia și Bucovina. Prin Molotov, guvernul sovietic s-a angajat să țină la curent Berlinul cu formularea pretențiilor teritoriale față de România, după cum, tot astfel, a promis să nu încurajeze pretențiile Ungariei și Bulgariei. Este neîndoielnic că, urmare a celor dezbătute la 25 iunie 1940 de contele von der Schulenburg cu Molotov, U.R.S.S. și-a „moderat” pretențiile la adresa României, limitându-și cererile la Basarabia și Nordul Bucovinei (cu orașul Cernăuți). Ceea ce Molotov i-a comunicat deschis lui von der Schulenburg, în după-amiaza zilei de 26 iunie 1940. Ambasadorul german a primit tot sprijinul guvernului său pentru a „convinge” de urgență România să cedeze, altfel un război în zona est-central europeană - după cum rezultă din cele mai recente cercetări - ar fi devenit „inevitabil”. Molotov, la rândul său, s-a angajat ca, pe tema pretențiilor agresive ale Kremlinului împotriva Bucureștilor, să nu mențină Reichul în ignoranță în acțiunea proiectată pentru „zilele imediat următoare”.

3. Nici acest calendar al propriilor acțiuni, asumat de Kremlin față de Berlin, n-avea să fie respectat... De vreme ce, doar peste câteva ceasuri, mai precis chiar în seara zilei de 26 iunie 1940, la ora 22,00, V.M. Molotov l-a convocat pe ministrul român la Moscova, Gheorghe Davidescu, pentru a-i înmâna cea dintâi notă ultimativă privind cedarea Basarabiei și Bucovinei de Nord către U.R.S.S. Cercetările

istoricilor români⁶ au surprins desfășurarea generală și în detaliu a evenimentelor intervenite. Se cunoaște că, în cursul nopții de 26/27 iunie 1940, Gheorghe Davidescu a reușit să trimită la București textul notei ultimative și, concomitent, cu mari dificultăți legate de transmitere, raportul pe marginea întâlnirii sale cu V.M. Molotov. Din acest ultim document deducem, în chip necondiționat, că diplomatul român a adoptat, în asemenea împrejurări hotărâtoare, o atitudine demnă și curajoasă, că a apărat cu vehemență drepturile și interesele țării sale și că a combătut deschis, fără menajamente, tentativele lui Molotov de a justifica raptul teritorial. În acest sens, reținem din finalul telegrammei cuprinzând raportul: „... În argumentarea mea m-am mărginit a expune drepturile imprescriptibile și mai tari decât orice acord internațional al României asupra Basarabiei, drepturi care, dacă pot fi confirmate de un tratat, nu pot suferi nici o știrbire prin faptul că unul dintre semnatori (referire la Japonia, care n-a ratificat tratatul internațional privind Basarabia din octombrie 1920 - n.n.) n-a efectuat ratificarea. Am combătut, apoi, observațiile sale (ale lui Molotov - n.n.) în ceea ce privește condițiile interne din Basarabia. Am arătat, în fine, că termenul de 24 de ore mi se pare insuficient pentru guvernul român să poată lua o hotărâre într-o problemă atât de importantă pentru viitorul neamului nostru”.

---

⁶ Vezi, îndeosebi, lucrările semnate de V.F. Dobrinescu, Dinu C. Giurescu, Ion Șișcanu, Mircea Mușat, Ioan Scurtu, Constantin Hlihor, Ion Constantin, Anatol Petrencu, Vitalie Văratîc ș.a.

Harta Statelor Peninsulei Balcanice, provenind din colecția președintelui Consiliului Comisarilor Poporului și ministrului de Externe al U.R.S.S., V.M. Molotov (vezi inițialele acestuia în colțul din dreapta sus), pe care, la 26-27 iunie 1940, în întrevederea cu Gh. Davidescu, ministrul român la Moscova, liderul sovietic a trasat linia care desprindea din România Basarabia și Bucovina de Nord, delimitând astfel aria pretențiilor teritoriale avansate de Kremlin sub amenințarea recurgerii la forța armelor prin celebrele note ultimative.

(Copie fotostatică în Arhivele Britanice din Londra: Great Britain, Public Record Office, Foreign Office - 371/59 149).

Poziția demnă a lui Gh. Davidescu o desprindem nu numai din propria-i relatare, dar și din documentele sovietice⁷. Potrivit stenogramelor întocmite la M.A.E. din Moscova, s-a redactat așa-zisul **jurnal** de cabinet al lui V.M. Molotov de către un anume Boris F. Podțerob. Potrivit consemnării acestuia, Gh. Davidescu, după ce a ascultat și a primit textul notei ultimative sovietice, a dezvoltat în fața lui V.M. Molotov o temeinică demonstrație pe tema drepturilor românești în Basarabia și Bucovina de Nord, un prilej de a sublinia cu energie: „*Basarabia a fost de cinci secole românească [...]. Bucovina niciodată n-a aparținut Rusiei...*” Era - a continuat diplomatul român - în interesul U.R.S.S. ca, la granița de Vest, să existe „*o Românie puternică, unită în frontierele ei etnice și istorice*”. V.M. Molotov a exprimat dezacordul guvernului sovietic, ceea ce n-a fost suficient pentru Gheorghe Davidescu, care a lansat acest îndemn: „*Să lăsăm istoria să judece*”. De asemenea, el a refuzat să preia harta pregătită de Molotov, pe care fusese trasată „noua graniță” pe Prut dintre U.R.S.S. și România. Documentul respectiv, atașat textului nostru, l-am descoperit în copie fotostatică în arhivele britanice în 1984 și l-am publicat în premieră în 1991, cu prilejul Conferinței internaționale de la Chișinău consacrată Pactului Hitler-Stalin din 23 august 1939 și consecințelor sale.

Revenind la întrevederea Molotov-Davidescu din noaptea de 26 iunie 1940, reținem că liderul diplomației sovietice i-a precizat la un moment dat plenipotențiarului român cum că, pentru ziua de 27 iunie 1940, care tocmai avea să înceapă, U.R.S.S. aștepta răspunsul

---

⁷ Vezi V.N. Vinogradov și colaboratori, *Bessarabia na perekrestke evropejskoi diplomatii. Dokumenti i materialii*, Moskva, 1996, p. 348-354 (doc. nr. 17); p. 361-367 (doc. nr. 23); *Sovetsko-rumânskie otnoșeniia*, II, 1935-1941. *Dokumentii i materialii*, Moskva, 2000, p. 310-315 (doc. nr. 163); p. 323-327 (doc. nr. 169); Vitalie Văratîc, *Șase zile din istoria Bucovinei, Rădăuți*, 2001, p. 197 și urm.

guvernului de la București la nota ultimativă predată⁸. În viziunea guvernului sovietic, care pregătise în amănunt acțiunea declanșată⁹, România n-ar fi trebuit să dea *decât un răspuns favorabil* pretențiilor sale, sec formulate, în acești termeni:

„Guvernul sovietic - citim în nota din 26 iunie 1940 - propune Guvernului Regal de la București:

1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;

2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei cu frontierele potrivit cu harta alăturată.

Guvernul sovietic își exprimă speranța că Guvernul Român va primi propunerile U.R.S.S....”¹⁰

Bucovina de Nord nu reprezenta, în viziunea agresorului care mima că era bănuț de intenții...pașnice, decât o reparație parțială, un „mijloc de despăgubire” a pierderii suferite, chipurile, de U.R.S.S., prin „ocuparea” Basarabiei de către România vreme de 22 de ani!

În spiritul tradițional al politicii externe staliniste, prezentarea notei ultimative s-a făcut **sub amenințarea cu recurgerea la forță în cazul neacceptării ei**. Formula consacrată era cuprinsă în prevederea ce trimitea la situația existentă, marcată de faptul că „slăbiciunea militară a U.R.S.S. a trecut în domeniul trecutului”¹¹.

4. Nu este greu de închipuit care a fost *efectul* notei Molotov din 26 iunie 1940 la București. Au urmat intense consultări între reprezentanții forțelor politice și regele Carol al II-lea. În mod concret, la 27 iunie 1940, s-au întrunit două Consilii de Coroană, iar, în baza deciziilor de cedare adoptate, guvernul Gheorghe Tătărescu a transmis Moscovei - ca răspuns la nota ultimativă sovietică din ajun - un prim mesaj care vorbea de „discuții amicale”¹².

Or, în condițiile date, Moscova exact de așa ceva nu avea nevoie¹³. De aceea, în seara zilei de 27 iunie 1940, cu începere de la orele 23,00, Molotov l-a convocat din nou pe Davidescu¹⁴. Cu câteva ceasuri înainte de-a se întâlni cu Molotov, Davidescu aflase că omologul său german la Moscova, contele von der Schulenburg, intervenise la

---

⁸ *Ibidem*.

⁹ Vezi Corneliu Mihai Lungu, Ioana Alexandra Negreanu, *România în jocul Marilor Puteri. 1939-1940*, passim; Vitalie Văratice, *Preliminarii la raptul Basarabiei și Nordului Bucovinei*, București, 2000, passim.

¹⁰ Gh. Buzatu, *România cu și fără Antonescu*, Iași, Ed. Moldova, 1992, p. 80.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 81.

¹³ *Idem*, *România și Marile Puteri*, ..., p. 88-89.

¹⁴ Vezi minuta întrevederii în V. N. Vinogradov și colab., *Bessarabia...*, p. 361-367 (doc. nr. 23); *Sovetsko-rumânskie otnoșeniia...*, II, p. 323-327 (doc. nr. 169); Vitalie Văratice, *Șase zile din istoria Bucovinei*, p. 210-217 (doc. nr. 13).

Kremlin pentru a obține prelungirea termenului stabilit în nota ultimativă sovietică, ceea ce Molotov n-a admis, dimpotrivă, a adăugat că, în lipsa unui răspuns pozitiv, „trupele sovietice își vor începe operațiunile la miezul nopții”¹⁵.

În atare situație, primindu-l pe Davidescu, care aducea nota de răspuns a Bucureștilor la primul ultimatum¹⁶, Molotov respinse tentativele de tergiversare, precizând că, pe moment, nimic altceva nu era de negociat decât „numai asupra evacuării trupelor românești din Basarabia și nordul Bucovinei”¹⁷. Retragerea trupelor române trebuia să înceapă chiar a doua zi, trebuind să fie simultană cu intrarea trupelor sovietice între Prut și Nistru. Pentru aceasta, Molotov urma să se consulte cu liderii Armatei Roșii, iar, după aceea, avea să se revadă cu Davidescu, pentru a-i comunica în scris răspunsul Moscovei - în mod practic, **un al doilea ultimatum!** - la nota tocmai adusă de diplomatul român și cuprinzând replica Bucureștilor la **cel dintâi ultimatum**, din ajun¹⁸.

În adevăr, la 28 iunie 1940, la ora 1,25, Gh. Davidescu avea să revină la sediul Ministerului Afacerilor Externe al U.R.S.S. pentru a primi din mâinile lui Molotov personal *textul celui de-al doilea ultimatum sovietic*¹⁹. Predându-i documentul, liderul sovietic a încheiat, pe un ton amenințător, că guvernul său nu admitea „nici o amânare. **Toate termenele deja au expirat!**”

5. Revenit la Legație, Davidescu s-a îngrijit de transmiterea notei ultimative la București, la care guvernul român i-a cerut, prin telegramă, să înștiințeze în cursul zilei, la ora 11,00, partea sovietică în privința *acceptului României de-a evacua teritoriul dintre Prut și Nistru*²⁰. Decizia se explica prin voința guvernului român de a evita „gravele urmări pe care le-ar fi avut recurgerea la forță și deschiderea ostilităților în această parte a Europei”²¹, acțiuni care, evident, cădeau în responsabilitatea U.R.S.S., ceea ce putea constitui un blam al comunității internaționale ori pentru judecata istoriei, ceea ce, totuși, era prea puțin în raport cu răul deja admis de către autoritățile de la București - sfârtecarea parțială a teritoriului național. Iar evacuarea Basarabiei și a Nordului Bucovinei a reprezentat, **într-o perspectivă de numai 60-70 de zile în raport cu Dictatul de la Viena și Tratatul de la**

---

¹⁵ Vitalie Văratîc, *op. cit.*, p. 209.

¹⁶ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 209.

¹⁷ Vitalie Văratîc, *op. cit.*, p. 216.

¹⁸ *Ibidem*, p. 217.

¹⁹ Gh. Buzatu, *op. cit.*, p. 89-90.

²⁰ Vitalie Văratîc, *op. cit.*, p. 219-220.

²¹ *Ibidem*, p. 220.

Craiova, începutul prăbușirii României Mari. Și a cărei responsabilitate, întreagă, cădea în seama imperialismelor vecine mari și mici și, nu mai puțin, în aceea a minoritarilor revizionisti (unguri, ruși, bulgari, evrei etc.) și a Bucureștilor, care decisese abandonarea fără luptă a Basarabiei și Nordului Bucovinei²².

6. A constituit și rămâne o problemă cardinală atitudinea liderilor politici și militari care, în 1940, au optat pentru/împotriva cedărilor teritoriale. În privința Consiliilor de Coroană din 27 iunie 1940, detaliile au fost comunicate și examinate mai demult²³, stabilindu-se că, la prima reuniune (imediat după ora 12,00), voturile au fost astfel repartizate: pentru - 10, rezervat - 1, pentru discuții - 5, împotriva - 11²⁴, în vreme ce la ședința următoare (după ora 21,00) opțiunile au reprezentat: pentru - 19, expectativ - 1, neexprimate - 2 voturi, împotriva - 6²⁵. Despre aceștia din urmă, regele Carol al II-lea a exprimat, în Jurnalul său, cele mai măgulitoare aprecieri²⁶: „...Numai șase voturi din cei 28 prezenți au fost pentru rezistență. Numele lor (N. Iorga, Victor Iamandi, Silviu Dragomir, Traian Pop, Ștefan Ciobanu și Ernest Urdăreanu-n.n.) merită să fie înscrise cu litere de aur în cartea demnității românești...” Numai atât, de vreme ce suveranul însuși și colaboratorii săi apropiați (inclusiv Ernest Urdăreanu, în primul rând) au acționat pentru a forța acceptarea ultimatumului și cedarea provinciilor istorice! Trebuie reținut că, în zilele și săptămânile ulterioare (chiar peste ani!), au survenit clarificări, mai cu seamă din partea politicianilor care, prin forța lucrurilor, la 27 iunie 1940 nu erau ori n-au ajuns la București. Astfel, în prima ordine, reținem din însemnările premierului în exercițiu Gheorghe Tătărescu: „Consiliul de Coroană (din 27 iunie 1940, ora 12,20 - n.n.-) se deschide sub președinția Regelui într-o atmosferă copleșitoare. Consilierii Regelui, membrii Guvernului și șefii armatei sunt prezenți. Suveranul expune scopul convocării Consiliului și îmi dă cuvântul. Expun pe larg istoricul raporturilor noastre cu Sovietele, precum și toate negocierile duse de Guvern pentru a înlătura agresiunea rusă. Într-o liniște grea citesc textul ultimatumului primit în cursul nopții și sfârșesc prin a enumera primele măsuri militare și administrative luate, cerând apoi voie Guvernului să-mi spun părerea după ce vor fi vorbit toți membrii

---

²² Pentru detalii, cf. Gh. Buzatu, *România sub Imperiul Haosului (1939-1945)*, București, Ed. Rao, 2007, p. 48-52.

²³ Cf. Gh. Buzatu, *Rolul factorului geopolitic în determinarea opțiunii României privind evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord în 1940*, în „Geopolitica”, I, Iași, Editura Glasul Bucovinei, 1994, p. 482 și urm.

²⁴ *Ibidem*, p. 486-487.

²⁵ *Ibidem*, p. 487.

²⁶ *Ibidem*.

Consiliului...²⁷ După 23 august 1944, același Gheorghe Tătărescu, dispus să coopereze cu comuniștii, se va destăinui, într-un interviu acordat ziarului „Drapelul” din 17-18 ianuarie 1945, asupra faptelor din iunie 1940, denaturându-le grosolan, căci interpreta cedarea ca o dovadă...de prietenie față de U.R.S.S. și, totodată, lansa atacuri contra lui Iuliu Maniu, atacuri convenabile cercurilor comuniste și comunizante cu care avea să pactizeze curând la formarea guvernului dr. Petru Groza: *„Declar că voi putea dovedi cu acte și cu relatări de fapte, răzimate pe documentări purtând garanțiile oficialității, că un guvern Iuliu Maniu nu ar fi putut întru nimic împiedica desfășurarea implacabilă a evenimentelor istorice din 1940. În schimb, însă, este sigur că dl. Maniu ar fi adoptat nu soluția guvernului meu, adică soluția păcii (sic!), ci, așa cum rezultă din toate declarațiile și manifestările sale, soluția rezistenței armate, adică soluția războiului, care ar fi atras nimicirea vremelnică a Statului român (...) Drama României din 1940 – se disculpa politicianul traseist - n.n. – a fost nu consecința politicii noastre, ci rezultatul inevitabil al războiului european, provocat de Germania hitleristă”*²⁸.

De partea cealaltă, adică a adversarilor evacuării Basarabiei și Nordului Bucovinei, vocile ce s-au făcut auzite au fost redutabile, mai relevante și mai vehemente. Au fost angrenate personalități de excepție, care au dat - se înțelege - greutate pozițiilor prezentate. Câteva exemple le considerăm memorabile, fapt pentru care și insistăm asupra lor: În ședința Consiliului de Coroană din zorii zilei de 30 august 1940 și care a luat în dezbatere problema Transilvaniei în legătură cu „arbitrajul” la care îndemnau Hitler și Mussolini prin delegații lor la Viena, Victor Iamandi a revenit la un moment dat la întâmplările survenite anterior à *propos* de pretențiile Kremlinului asupra Basarabiei și Nordului Bucovinei. El s-a adresat Regelui: *„Sire, consecvent cu cele ce am susținut în Consiliul de Coroană de la 27 iunie, consecvent cu ce am susținut în al doilea Consiliu de Coroană (din aceeași zi - n.n.), când mi-am exprimat nedumerirea că suntem pe drumul concesiunilor permanente și nu se poate prevedea un sfârșit favorabil pentru țara noastră, pentru toate aceste argumente și motive, care fac parte integrantă din conștiința mea de român, și astăzi sunt împotriva primirii arbitrajului. Nu cred în garanțiile care se dau și socot că politica noastră de astăzi n-a dus la nici un rezultat pozitiv. Pentru aceste considerațiuni, nu trebuie să primim arbitrajul. Trebuie să rezistăm, pentru că războiul nu s-a terminat”*. Tot în același

---

²⁷ Gh. Buzatu, *România cu și fără Antonescu...*, p. 93.

²⁸ Apud V.F. Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia*, Iași, 1991, p. 237-238.

cadru, dar în Consiliul de Coroană din 31 august 1940, cu prilejul luării în dezbateră a „arbitrajului” impus României la Viena în ceasurile imediat precedente, liderul P.N.Ț., Iuliu Maniu, nu s-a abținut să trimită la consultările inițiate de suveran în luna iunie și la care vorbitorul nu participase: *„Cred că cedarea Basarabiei, fără nici un fel de rezistență, a fost o profundă greșeală, ale cărei urmări le suferim astăzi. Trebuia, cu orice preț și cu orice sacrificiu, chiar cu sacrificiul de a suferi o înfrângere, să rezistăm. Națiunile suferă înfrângeri pe câmpul de luptă, războiul are șansele sale bune sau rele, mari și puternice națiuni au fost înfrânte, poporul românesc a pierdut și el războaie, dar prin vitejia soldaților săi și prin puternica conștiință națională, a prins puteri de viitor, pentru înălțarea țării, în viitor. Așa, am pierdut în Basarabia peste 2 milioane de români, fără nici cea mai mică rezistență. De aici, vă puteți Dv. închipui descurajarea care a cuprins toate provinciile, pe toți românii, și umilirea care a cuprins armata română, care ar fi voit să aibă ocazia ca să arate că, dacă diplomația românească n-a știut a lucra, ea știe să sângereze pe câmpul de luptă, pentru salvarea onoarei naționale”*. Cu același prilej, istoricul Gheorghe Brătianu a observat de asemenea: *„Eu nu vreau nici să îngreunez aceste dezbateri și nici să fac procesul trecutului, deși odată va fi făcut; dacă nu-l vom face noi, alții îl vor face, dar țin să amintesc un lucru: am luptat pentru o anumită politică, în afară de ceea ce era în ultimii ani. Țin să spun că, dacă am luptat pentru că aveam nădejdi și convingere, și eu am făcut chiar declarații în această privință, (a fost - n.n.) că prin această politică puteam păstra granițele țării”*.

Neîntrecutul Nicolae Iorga, la reuniunea Comisiilor de politică externă ale Parlamentului, din 2 iulie 1940, a intervenit cu precizări nuanțate, prezentând finalmente poziția celor mai de seamă politicieni ai țării, consemnată într-un memorabil document:

„Noi avem de ales două procedări:

Procedarea Dietei Poloniei la împărțirea țării. A vorbit unul, altul, a fost o luptă oratorică între dâșii și s-a terminat printr-un vot care a însemnat admiterea de către națiune a sfâșierii teritoriului. Aceasta este o hotărâre pe care, după părerea mea, nu o putem lua și răspunderea va fi pentru toți cei care se vor ralia la dânsa. Sau să facem ce-a făcut înțeleptul Rege Carol I și acel mare ministru al lui, Ion Brătianu: față de un act de nedreptate, asemănător cu cel care se face azi României, retragem armata din teritorii, retragem funcționarii. Nu luăm nici o hotărâre care să lege viitorul”²⁹.

Este neîndoios însă că, în epocă, cele mai incisive și decisive au

---

²⁹ Dezbaterile Senatului (ședința din 2 iulie 1940).

fost demersurile generalului Ion Antonescu³⁰. În urma unor demersuri insistente, generalul a obținut să fie primit în audiență de către Carol al II-lea, la 1 iulie 1940. Fără nici un efect evident însă. Căci, la plecare, solicitantul a predat suveranului o scrisoare de protest vehement față de cele intervenite după abandonarea Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța în robia comunistă rusească³¹. Acest document, redactat în termeni radicali, dar exprimând corect realitățile, a fost rapid difuzat și perceput ca atare de opinia publică națională. Generalul Antonescu a fost cel dintâi pedepsit, fiind, din ordinul personal al Regelui, trimis într-un surghiun de aproape două luni la Mănăstirea Bistrița din Oltenia (iulie-august 1940).

În perioada ce a urmat, Ion Antonescu avea să revină adeseori asupra erorilor din iunie 1940 privind *evacuarea fără luptă* a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța. La 1 octombrie 1940, de pildă, el considera: „*Pentru salvarea țării, pentru păstrarea onoarei, pentru mândria tradițiilor ei și pentru respectul morților ei, armata s-ar fi luptat. Ea s-ar fi sacrificat, chiar fără folos, dacă i s-ar fi cerut. Conducerea i-a refuzat însă această supremă satisfacție*”³². Dar, în bilanțul activității lui Ion Antonescu, ceea ce finalmente a contat în chip copleșitor a constat în faptul că generalul/ulterior mareșalul/ a dovedit **prin faptă** că rămăsese pe deplin atașat libertății provinciilor pierdute și fidel **reîmplinirii idealului României Mari**.

7. Pe acest tărâm, al refacerii **României Mari**, N. Iorga s-a întâlnit - defel întâmplător - cu Ion Antonescu.

Așa după cum este cunoscut³³, N. Iorga s-a impus la confluența secolelor XIX-XX printre liderii luptei pentru unitatea națională a tuturor românilor, fiind proclamat și recunoscut la un moment dat, netăgăduit, drept Apostolul cauzei Marii Uniri din 1918. Strălucitului istoric i-a fost rezervat rolul major și simbolic de a prezida, la 29 decembrie 1919, ședința Camerei Deputaților în care s-au adoptat legile unirii Transilvaniei, Basarabiei, Bucovinei, Crișanei și Maramureșului cu Țara-Mamă, context în care a proclamat neamul românesc „*pentru vecie unit*”³⁴. În 1940, prăbușirea României Mari - care avea să coincidă în chip tragic dar simbolic cu sfârșitul însuși al

---

³⁰ Cf. Ion Antonescu, *Un A.B.C. al anticomunismului românesc*, I, Iași, Editura Moldova, 1992, p. 60- 62.

³¹ *Ibidem*, p. 63- 64.

³² *Ibidem*, p. 59.

³³ Vezi Gh. Buzatu, Horia Dumitrescu, N. Iorga și Unirea Românilor, în „Marea Unire a tuturor Românilor din 1918”, Focșani, Editura Pallas, 2008, p. 484-552 .

³⁴ Apud Gh. Buzatu și colaboratori, *Discursuri și dezbateri parlamentare (1864-2004)*, București, Editura Mica Valahie, 2004, p. 232- 233.

istoricului - nu putea să-l lase indiferent. Nu insistăm asupra împrejurărilor, dat fiind, mai ales, că numeroșii biografi ai lui N. Iorga au examinat deja faptele survenite. În condițiile în care prăbușirea României Mari a debutat practic cu ocuparea Basarabiei și Nordului Bucovinei de către U.R.S.S., istoricul a reacționat imediat și plenar, în articolele politice tipărite în presa zilnică, în intervențiile la Parlament și la Academia Română sau în conciliabulele oficiale și, nu mai puțin, în lucrările sale științifice. Sub acest ultim aspect, se impune a reține că una dintre micro-sintezele sale bine cunoscute, în speță *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*, care se bucurase deja de două ediții în limba franceză (1922, 1931), a fost imediat reeditată și, mai mult, tradusă și difuzată în limbile română și rusă³⁵. Semnificația deosebită a apariției simultane a *Adevărului ...*, în condițiile date, în mai multe limbi și sub semnătura prestigioasă a unui mare istoric, s-a impus de la sine, iar ulterior, o dată cu impunerea cenzurii comuniste, prin 1944-1947, cartea avea să fie interzisă³⁶, pentru ca abia în ultima vreme, după 1989-1990, să revină în atenție³⁷.

Fapt de o remarcabilă semnificație, în anul 1940, la prima ediție românească a *Adevărului ...*, autorul - în raport cu evenimentele survenite, ocuparea Basarabiei și Bucovinei de Nord de către U.R.S.S. - a considerat necesar să facă, finalmente, modificările ce se impuneau;

---

³⁵ N. Iorga, *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*, București, Tipografia ziarului „Universul”, 1940, 78 p.; idem, *Pravda o prošlom i nastoiščem Bessarabii*, București, Tipografia „Litera”, 1940, 62 p. De altfel, în anii care au precedat la 1912, centenarul răpirii teritoriului dintre Prut și Nistru de către Rusia țaristă, N. Iorga s-a pronunțat identic de pe pozițiile iridente române asupra Basarabiei, care - mai devreme ori mai târziu - *trebuia să revină Patriei-Mamă*, cum s-a și petrecut în 1918! Reținem câteva dintre formulările istoricului: „*Rușii vor serba ca o zi de bucurie centenariul anexării [Basarabiei]. Noi va trebui să o comemorăm ca o zi de durere și ca o zi de trezire a speranțelor pe care le dă totdeauna dreptul veșnic, care nu poate fi învins, nici cucerit*” (1909); „*Suntem noi oare prea slabi pentru a lua asupra noastră sarcina de a ne restitui în drepturile noastre?*” (1912); „*Ne-am simțit un popor, un singur popor. Și furia urgiei din urmă ne mână pe toți iute către limanul dreptului îndeplinit, al dreptății săvârșite... Nu vom cruța nici o silință ca să ajungem acolo...*(subl. ns.)” (apud N. Iorga, *Pagini despre Basarabia de astăzi*, în „Basarabia Română. Antologie”, ediție Florin Rotaru, București, Editura Semne, 1996, p. 44, 52-53).

³⁶ Cf. Paul Caravia, *Gândirea interzisă. Scrieri cenzurate: România 1945-1989*, București, Editura Enciclopedică, 2000, p. 261.

³⁷ Vezi N. Iorga, *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*, ediție Pavel Balmuș, București, Editura I.C.R., 2008, 279 p. (Pentru textul tradus din 1940, vezi p. 212 și urm.); idem, *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*, București, ed. Gh. Buzatu, în „Dacoromania”, Alba Iulia, nr. 50/2010, p. 1-15.

în fond, el a adăugat două paragrafe simbolice³⁸. Apreciem că, în acest fel, în mod concret, N. Iorga și I. Antonescu s-au „reîntâlnit” în privința unei probleme fundamentale a României Mari: prăbușirea construcției din 1918 și necesitatea absolută a refacerii ei grabnice. Antonescu a ales calea războiului, purtat alături de Germania după 22 iunie 1941 și care, până la capăt, la 23 august 1944, a rămas unul drept³⁹. Istoricul, asasinat în noiembrie 1940, nu avea cum să se pronunțe în devans asupra deciziei lui Antonescu. Avem însă convingerea că N. Iorga, ținând seama de scopul acțiunii în Est din 1941-1944, nu avea cum să respingă drumul urmat, mai ales că, de îndată după notele ultimative ale lui V.M. Molotov din 26-27 iunie 1940, el a observat - în adagiul menționat al micro-sintezei *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei* - că partea de țară ocupată de U.R.S.S. reprezenta „un teritoriu de istorie națională și de drept național” și care, netăgăduit, „va fi reluat la cel dintâi prilej favorabil”⁴⁰. Acel prilej favorabil a coincis clipei astrale a istoriei naționale – 22 iunie 1941!

8. Dacă din generația strălucită a „școlii diplomatice” fondate de N. Titulescu, la 26-27 iunie 1940, Gh. Davidescu a fost acela care l-a

---

³⁸ Cf. Victor Crăciun, *Nicolae Iorga despre Basarabia și Bucovina. Proiect pentru o viitoare carte*, București, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, 2006, p. 10-12.

³⁹ Cf. Gh. Buzatu, în „Istoria Românilor, IX, 1940-1947”, coordonator Dinu C. Giurescu, București, Editura Enciclopedică, 2008, p. XXVII și urm.

⁴⁰ N. Iorga, *Adevărul asupra trecutului și prezentului Basarabiei*, ediția 1940, p. 78.

amendat stăruitor și pilduitor pe V.M. Molotov în ce privește contestarea drepturilor istorice ale României asupra Basarabiei și Bucovinei, atunci, după declanșarea Războiului din Est la 22 iunie 1941, a fost rîndul remarcabilului Grigore Gafencu să-i expună liderului sovietic *originile reale* ale conflictului, în mod precis **responsabilitatea nemijlocită a U.R.S.S. în derularea ostilităților**. Astfel, motivînd angajarea României în Războiul din Răsărit pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord și a Ținutului Herța, la 24 iunie 1941, când a fost primit de către V.M. Molotov în vizită de rămas bun, cu prilejul restituirii actelor de acreditare ca ministru plenipotențiar la Moscova (august 1940–iunie 1941), Grigore Gafencu, întreat fiind de liderul diplomației sovietice ce căuta România în tabăra Germaniei, a replicat cu demnitate: „În ce mă privește, nu pot avea față de evenimentele de azi, pe care istoria le va judeca, decât o atitudine de diplomat, adică de soldat al țării mele. Să-mi fie îngăduit în această calitate să-mi exprim părerea de rău că, prin politica lui urmată în timpul din urmă, guvernul sovietic nu a făcut nimic pentru a împiedica între țările noastre durerosul deznodămînt de azi. Prin brutalul ultimatum din anul trecut, prin ocuparea Basarabiei, a Bucovinei și chiar a unei părți din vechea Moldovă, despre care am avut prilejul să vorbesc d-lui Molotov în mai multe rînduri, prin încălcarea teritoriului nostru, prin actele de forță care au intervenit pe Dunăre (...), Uniunea Sovietică a distrus în România orice simțămînt de siguranță și de încredere și a stîrnit îndreptățita teamă că însăși ființa statului român este în primejdie. Am căutat atunci un sprijin în altă parte (...) Lovitura cea dintâi, care a zdruncinat temelii unei asemenea Românii, cheazășie de siguranță și de pace, acoperire firească și atît de folositoare a unui hotar întins și însemnat al Rusiei, a fost dată, din nenorocire de guvernul sovietic. Cele ce se întîmplă azi sunt urmările acestei nenorociri care a dus acum la un război între cele două popoare care niciodată în istorie nu au luptat unul împotriva altuia”⁴¹.

9. Data de 22 iunie 1941 a purtat și va rămîne în istoria românilor legată de un nume: **Mareșalul Ion Antonescu**. Prăbușirea, în condițiile cunoscute, a României Mari în 1940 l-a propulsat pe Antonescu pe prima scenă politică și militară a statului român, devenind, pe plan continental, **al III-lea om al Axei, după Hitler și Mussolini**. A fost și s-a menținut indiscutabil la rangul de **aliat iar nicidecum de vasal al acestora**, iar aceasta în condiții geopolitice concrete, care impuneau respingerea **prin forță** a imensului pericol reprezentat de U.R.S.S., mai cu seamă în urma agresiunii barbare din iunie 1940, care a marcat debutul prăbușirii României Mari.

---

⁴¹ Grigore Gafencu, *Misiune la Moscova. 1940-1941*, București, Editura Univers Enciclopedic, 1995, p. 230-231.

Riposta lui Antonescu la agresiunea lui Stalin poartă un nume: **Războiul Sfânt**. O denumire care, la atâtea decenii după derulările istorice, nu reușește să mai intrige pe cineva, în afara necunoscătorilor și răuvoitorilor. De vreme ce, de exemplu, cu totul recent, la Moscova, a apărut biografia semnată de Mihail Oșlakov, dedicată lui *Stalin - Învingătorul. Războiul sfânt al Conducătorului (Stalin - pobeditel. Sviaščennia vojna vojdia)*, Moskva, Elsmo, 2010, 288 p. Este indiscutabil că, vizavi de această carte, putem vorbi de **Războiul Sfânt** al Mareșalului Antonescu! Care, în repetate rânduri, și-a expus rosturile campaniei sale în Est alături de Hitler în 1941-1944. Dar, mai cu seamă în Ordinul de zi adresat la 1 ianuarie 1944 luptătorilor săi de pe front, în sensul că: „... În zilele trăite de voi, de noi și de părinții noștri, în ultimii 120 de ani, de la 1820 la 1940, Țările Românești au fost de nenumărate ori invadate și ocupate, dominate și exploatare, sărăcite și umilite, jefuite și ciuntite de oștile rusești. Reamintesc tuturor că 1828, 1848, 1853-1854, 1877-78, 1916-18, 1940-41 sunt pumnale înfipte, numai într-un veac, în ultimul veac, în inima și în mândria românească, în cinstea și în glia strămoșească. Luați aminte și nu uitați. Nu uitați și nu vă temeți că veți putea fi pedepsiți fiindcă vă faceți datoria. Fiți încredințați că este pe pământ o justiție supremă. Noi nu vom putea fi pedepsiți de această justiție fiindcă, fiind provocați, umiliți și ciunțiți în 1940, am călcat în 1941 pământul altora pentru a libera pe al nostru. Noi nu am fi atacat niciodată pe nimeni dacă 3 milioane de frați nu ar fi fost luați în robie și dacă Basarabia și Bucovina noastră nu ne-ar fi fost smulse într-un moment când Europa s-a găsit la o răspântie fatală, când nimeni nu ne-a putut sări în ajutor”⁴². Ceea ce, la 6 februarie 1943, deci de îndată după eșecul de la Stalingrad, Antonescu transmisese unităților operative din regiunea frontului, și cu acest îndemn: „...Dacă nu contribuim cu toate puterile noastre la lupta aliaților noștri pentru a înfrânge comunismul și pe ruși, nu putem să asigurăm nici viața copiilor noștri, nici existența țării noastre. De aceea, să luptăm cu toată hotărârea acolo unde ne găsim, spre a feri țara de cotropire și la vremea ce va veni să fim gata a înfrânge dușmanul nostru de moarte (...) Dacă vrem să reconstruim o Românie Mare trebuie să o merităm prin lupte și prin sacrificii”⁴³.

Indiferent de orice intenții și inițiative nenorocite ce i s-au atribuit în epocă ori continuă a-i fi imputate, Ion Antonescu, cel de-al III-lea Mareșal al României după 22 august 1941, a fost singurul lider politic și militar de la București capabil a pregăti, declanșa și purta Războiul

---

⁴² Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Cabinetul Militar, dos. 54/1944, f. 5.

⁴³ Apud Gh. Buzatu, *Români în arhivele Kremlinului*, București, 1996, p. 303-304.

din Est (1941-1944), alături de Germania și aliații ei, împotriva U.R.S.S. și a Națiunilor Unite. Un război condus, înainte de orice și mai presus de toate, **pentru refacerea României Mari și zdrobirea comunismului**⁴⁴.

Și, nu mai puțin, pentru Basarabia și Bucovina. Nu a fost nicidecum întâmplător că, în după-amiaza zilei de 1 iunie 1946, înainte de-a fi condus spre locul de execuție din Valea Piersicului de la Jilava, Mareșalul Antonescu s-a despărțit de mama sa, asigurând-o fără pic de ezitare:

*„Dacă mor, este pentru Bucovina și Basarabia. De ar fi să reîncep, aș face la fel ...”*⁴⁵

1812 – 2012 BESSARABIA AND AGAIN BESSARABIA! Abstract

The present study approaches two items, a compact synthesis one (17 pages for 200 years), but also a special one, due to the fact that it offers documents and essential fragments for especially significant moments in the history of these centuries: the moment 1812 – the valuation of the international situation, very efficiently exploited by the Tsarist Empire, as was the case in 1774 by the Habsburg Empire; the very well known moment 1918 and the moment 1940, in the frame of a great value and last hour bibliography. As a matter of fact, this would be the essence of passing through history. As it is an article regarding decisive moments before and during the fall of the Soviet Empire, Romanians in Bessarabia and Bessarabia itself attain an identity which can not be judged and maybe even not valorised well enough without taking into account Romania and its politics. Not so much the “Moldavian” factor should be important in this paradigm, but much more Bucharest, with its synopes, which will be tried by history.

Keywords: Bessarabia, the Second World War, USSR, Ion Antonescu, Molotov.

---

⁴⁴ Academia Română, *Istoria Românilor*, IX, 1940-1947/ coordonator acad. Dinu C. Giurescu/, *passim*.

⁴⁵ Gh. Buzatu, *Execuția Mareșalului Antonescu*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2009, p. 161.